

УДК 657

Помулева В. М.¹, Бреян К. С.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-611 НУ «Запорізька політехніка»

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СПРАВЛЯННЯ ПДФО

Податкова система держави відіграє важливу роль у забезпеченні надходжень до бюджетів усіх рівнів і є основою фінансово-кредитних механізмів, за допомогою яких держава регулює економіку. Тому актуальним завданням держави є необхідність адаптації податкової системи до нових умов, яка б відповідала потребам соціально-економічного розвитку країни та регіонів. Важливість дослідження податку на доходи фізичних осіб зумовлена тим, що податок на доходи фізичних осіб є найефективнішим джерелом наповнення бюджету України. Водночас податок на доходи фізичних осіб має велике соціальне значення, оскільки безпосередньо впливає на рівень доходів населення.

Оскільки економічна сутність ПДФО полягає у перерахуванні до бюджету частини доходів громадян (фізичних осіб) задля забезпечення державних видатків на підтримання соціально-економічної стабільності на макроекономічному рівні, то цей податок виконує фінансову та розподільчо-регулюючу функції.

Фіскальна роль ПДФО в доходах бюджету України значна, незважаючи на динаміку зниження в умовах війни. Надходження ПДФО, як і загалом податкових надходжень у період війни має тенденцію постійного зниження. Так, у доходах Зведеного бюджету у 2021 р. податкові надходження склали 87,46%, ПДФО сягнув 21,04%, у 2022 р. - 61,16% і 19,15% відповідно, у 2023 р. - 52,77% і 15,99% відповідно.

Одна з особливостей української податкової системи полягає в тому, що надходження від ПДФО розподіляються між державним та місцевими бюджетами. 60% надходило до бюджетів громад, 15% – до обласних бюджетів, решта – до держбюджету. З початком війни пропорція відрхування до бюджетів громад навіть збільшилась (за рахунок держбюджету) і загальна частка склала 64%. Відтак ПДФО (здебільшого за рахунок «військового») став важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів. 272 млрд грн із податкових надходжень у 2022 році - це загальний ПДФО, з якого 84 млрд грн - «військовий» ПДФО. Частка ПДФО у структурі доходів місцевих бюджетів за 2022 рік складала 49,0% (у 2021 – 36,5%). Такий приріст відбувся унаслідок зростання грошового забезпечення військовослужбовців.

У 2023 р. частка ПДФО у структурі доходів місцевих бюджетів, порівняно із 2022 роком скоротилась через вилучення з місцевих бюджетів (та передачу до держбюджету) «військового» ПДФО згідно з Законом України від 08.11.2023 3428-ІХ «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України». В результаті чого падіння відбулося в листопаді-грудні 2023 року.

У 2023 році податок на доходи фізичних осіб займає найбільшу питому вагу: у структурі доходів - 44,3%, у податкових надходженнях - 66,6%. Отже, ПДФО залишається вагомим надходженням для місцевих бюджетів.

На обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб до бюджету України впливає низка факторів, серед яких:

- 1) демографічні фактори: чисельність населення, міграція працездатного населення, рівень зайнятості;
- 2) економічні фактори: розмір мінімальної заробітної плати; рівень інфляції; рівень тіньової економіки;
- 3) правові фактори: державна політика у сфері збору податків; податкове законодавство;
- 4) соціально-культурні фактори: рівень податкової культури населення, фінансова грамотність.

Основною причиною, що перешкоджає реалізації фіскальної функції ПДФО в Україні, є скорочення чисельності працездатного населення, що призводить до зменшення відповідних податкових надходжень та платежів до бюджетів різних рівнів.

Проблемами справляння ПДФО є невизначеність щодо сплати податків через воєнні дії та зміни у законодавстві, масове припинення підприємницької діяльності, фінансова нестабільність. Невирішеними проблемами з поміж інших залишаються:

- нестача фінансових ресурсів у місцевих бюджетах, а відтак неспроможність місцевої влади самостійно вирішувати соціально-економічні проблеми;

- нерівномірний розподіл податкових надходжень між регіонами, оскільки рівень доходів залежить від рівня розвитку бізнесу в регіоні. Так, ПДФО в Україні сплачується не за місцем проживання конкретного працівника (а часто і не за місцем роботи), а за місцем реєстрації роботодавця.

Можливими шляхами підвищення ефективності ПДФО може бути поступове та послідовне реформування існуючого механізму функціонування ПДФО, запровадження ставок оподаткування, що залежали б саме від розміру доходу (тобто чим більший дохід, тим більший податок). Перехід до прогресивного оподаткування доходів значно підвищить роль ПДФО у доходах бюджету, зокрема місцевого, адже такі ресурси можуть забезпечувати соціально-економічний розвиток територій, залучення інвестицій, фінансування різних програм місцевого розвитку.